

xxxix Día de les Lletres Asturiane

L'Academia de la Llingua Asturiana celebró'l vienes 4 de mayu nel Teatru Campoamor d'Uviéu la Xunta Extraordinaria cola que la institución festexa'l *Día de les Lletres Asturiane* y acueye a los sos nuevos miembros. Nel presente añu la institución escoyó como académiques correspondientes a D^a. *Margarita Fernández Mier*, de San Cloyo (Uviéu), doctora n'Historia, profesora titular del Departamentu d'Historia na Universidá d'Uviéu, y a D^a. *Isabel Hevia Artime*, d'Antromero (Gozón), doctora en Ciencies de la Educación, profesora del Departamentu de Ciencies de la Educación na Universidá d'Uviéu.

La gaita de Fabián Fernández dio entamu al actu académicu, zarrándolu l'actuación de Nacho Vegas col so grupu y col coru «Al altu la lleva».

Reprodúcense darréu les intervenciones de les nueves académiques correspondientes y del Presidente de l'Academia, que pronunció'l que ye'l so primer discursu institucional llueu de la so eleición al frente de l'Academia'l pasáu mes de xunu de 2017.

Intervención de Margarita Fernández Mier

Sr. Presidente, académiques y académicos, autoridaes presentes, públicu presente.

Agradezo a l'Academia de la Llingua Asturiana l'acoyida que me fai como nueva Académica Correspondiente, coincidiendo con esti momentu d'optimismu, espero que fundamentáu, de reivindicaciones remozaes y d'esperanza que vivimos al rodiu de la llingua asturiana. Una llingua que, a pesar de la so llarga hestoria, nun foi bien tratada polos devenires d'esa Hestoria que yo me dedico a investigar, especialmente por unes autoridaes polítiques quiciabes carentes d'unos solventes y complexos marcos hestóricos que facilitaríen una meyor comprensión del valor cultural y identitariu de la llingua.

La primera imaxen que se me vien a la cabeza nel momentu en que'l Presidente de l'Academia me llamó pa comunicame esti nomamientu foi l'entornu nel qu'a mi se me tresmitió la llingua: al calor d'una cocina de carbón en San Cloyo, mio ma, mio güela ya mio tía, xuntes peles tardes, cosiendo y falando de les novedaes de les parroquies d'alredor (Sograndio, Piedramuelle y L'Escampleru), tardes de les que salieron dalgunos artículos etnográficos y nes qu'entamé a tomar conciencia de la problemática social de la llingua: un entornu n'asturianu

que camudaba en castellán en cuantes daquién llamaba a la puerta y el qu'entra-ba en casa nun formaba parte del entornu del vecindariu nin de la familia.

Esti cambiu ante'l foriatu dábase sobro manera en mio ma, que tenía fonda-mente interiorizada una visión peyorativa de la llingua que falaba en casa y que-y imprimieran a fueu na cabeza mientras estudiaba n'Uviéu. Estes contradic-ciones foron el puntu de partida de la reflexón d'una rapacina que cuando entamó a tener una perspectiva social más amplia, foi tomando conciencia de la falta de querencia por unes formes de comunicar, por unes pallabres que tenien que ver col día a día de la xente y colos trabayos desendolcaos por esa xente a lo llargo de centuries. Una esperiencia que marcó la forma d'entender la socie-dá, la hestoria y el mundu rural y sobro la que s'afita'l mio compromisu cola nuesa llingua.

Un compromisu que, en mio casu, va de la mano d'unas investigaciones hes-tóriques que nagüen por algamar una bona conocencia de la hestoria d'Asturies que supere les narraciones metahestóriques o teleolóxiques que sofitaron la in-terpretación de dalgunos momentos de la nuesa hestoria, casu del Reinu d'Astu-ries, y que sirvieron pa construyir unes narratives sobro la hestoria d'España, tan queríes por delles historiografíes tradicionalistes, que tuvieron una gran difu-sión, pasaron a formar parte de la imaxen que se xestó d'esa época hestórica y que ye perdificil desaniciar del imaxinariu colectiv; pero tamién ensin cayer en pa-rroquialismos que nos descontextualicen y que nun nos dexen afondar nuna re-flexiva hestoria social que nos ayude a entender quién somos y los procesos so-ciales que nos traxeron hasta eiquí.

Poru, no que fai al compromisu pa cola llingua, dende la perspeutiva d'una hestoriadora del mundu rural como ye'l mio casu, una hestoriadora d'un mundu rural agónicu, mal entendíu, poco estudiáu y peor tratáu, que foi y sigue siendo unu de los principales sofitos de la tresmisión de la nuesa llingua, pienso qu'esi compromisu tien que dir de la mano d'una hestoria comprometida, activa y com-plexa que nos ayude a entendenos y de la que la llingua forma parte.

Nesti sen, les caleyes per onde pensamos que tenemos que caminar p'afondar nos estudios d'hestoria rural y de sofitu al asturianu, tienen qu'empobinase en dos direcciones.

El nuesu grupu d'investigación lleva años enfotáu n'afondar na conocencia de la hestoria rural d'Asturies, llinia de trabayu na que la toponimia tien un valor pe-rimportante. La superposición de sustratos llingüísticos y la perduración de sis-temes toponímicos que tienen los sos raigaños na dómina medieval y perviven hasta l'actualidá son un nexu de xuntura coles comunidaes del pasáu. El so estu-diu dende un puntu de vista hestóricu, más allá de permitir alcontrar xacimien-tos arqueolóxicos, apurre distintos niveles d'información: dende les ordenacio-nes territoriales que puen reconstruyise a partir de les fontes documentales

cruciaes cola toponimia actual, hasta la distribución de los espacios agrarios, pasando pel sentíu identitariu d'eses comunidaes que caltienen una información colectiva que se tresmite de xeneración en xeneración y reflexa la visión que los sos creadores tienen del espaciu que tán nomando.

Un averamientu a la toponimia dende un puntu de vista social que permite afondar en llinies d'investigación desendolcaes dende fai años dende la Universidá d'Uviéu –el mio averamientu a la toponimia vieno de la mano de los profesores García Arias y Fernández Conde–, que ye perimportante caltener, enraigonar y amás, difundir nun ámbitu internacional nunos momentos de reactivación d'estos trabayos de toponimia hestórica nel contestu européu.

Per otu llau, dempués de venti años impartiendo les clases d'hestoria de los actuales cursos de la UABRA, anteriores Cursos de Branu de l'Academia de la Llingua, cada añu yera más consciente de la falta de testos n'asturianu que nos averaren a la nuesa hestoria. D'esa toma de conciencia nació un proyectu, qu'espero poder sacar alantre en menos de dos años: una hestoria d'Asturies coral, escrita n'asturianu y con unos planteamientos de calter temáticu y social, abierta yá crítica, más centrada en problemes qu'en periodos hestóricos. L'oxetivu nun pasa per facer una hestoria llinial ya evolutiva que s'ocupe de toles époques –que yá les hai y bones–, sinón en plantegar temátiques que son relevantes na hestoria d'Asturies, afondar en dellos planteamientos hestoriográficos, abordar críticamente les interpretaciones, da-y importancia a la hestoria llocal pero sin escaecer los marcos d'interpretación europeos y abrir espacios pa la superación d'interpretaciones metahestóriques, pa la crítica y pa la incorporación de nuevos temátiques discursives, na mayoría de los casos desaniciaes de los discursos hestóricos oficiales.

Un retu que pasa por llograr l'equilibriu ente l'averamientu científicu y la divulgación y que seya capaz de despertar l'interés de la sociedá nuna hestoria algo más complexa y menos tradicional.

Espero qu'estos esfuerzos fechos dende la hestoria apurran un gabitu más que nos ayude a superar l'anacronismu que supón, nesti sieglu ventiún, la falta d'un seriü y comprometíu sofitu institucional al asturianu.

Munches gracies.

MARGARITA FERNÁNDEZ MIER

Intervención d'Isabel Hevia Artime

Ilustrísimes autoridaes, ilustrísimos académicos y académiques, amigos y amigues:

Les mios primeres pallabres son pa dar les gracias más fondes a l'Academia de la Llingua Asturiana por esti nomamientu como miembru correspondiente de la mesma. Ye un honor poder incorporame a una institución a la que-y tengo un gran respetu pol so gran llabor en curiar y protexer la nuesa llingua. Por eso, esti reconocimientu supón un estímulu pa siguir trabayando pol drechu a vivir n'asturianu y, dende güei mesmu, póngome al serviciu de l'Academia pa llogralo.

Tamién quiero aprovechar pa felicitar públicamente a Margarita Fernández Mier, profesora mía nos Cursos de Branu d'Ibias de fai yá unos años, y cola que toi arguyosa de compartir esta esperiencia. Margarita ye una muyer pervaliosa que tien muncho que descubrinu sobre'l paraísu cultural ya hestóricu que ye Asturias.

La verdá ye que nunca m'imaxiné tener qu'escibir esti discursu. Mientres daba vueltes a qué pallabres remanar, veníenme a la cabeza imáxenes de toles vegaes que tuvi sentada nesti teatru celebrando'l Día de les Lletres. La primer vegada llegaba al Campoamor empapada llueu de percorrer les cais d'Uviéu na manifestación previa a esti actu. Años dempués entendería que les gotes d'agua que munches vegaes nos acompañaben nes manifestaciones pola oficialidá son la fuercia y la enerxía necesaries pa que se sienta la nuesa voz, cada vez más fuerte. Al igual que cualquier llucha de los elementos escontra la fuercia del agua onde nun gana'l más fuerte, sinón el que más aguanta, nós nun nos vamos a cansar d'insistir.

Pero güei toi equí enriba, como académica, lo que fai que me dea cuenta de que trabayando ye posible consiguir suños colos que nunca suñasti.

El mio trabayu entamó bien lloñe d'equí, viaxando pelos pueblos de Lleón y aldericando cola so xente sobre una llingua que «falaben los sos güelos» y que non poques persones reconocíen. Munchos kilómetros caleando per Lleón pa facer más de 500 encuestes y dame cuenta de que les semeyances idiomátiques siguen llatentes tres munchos años de cultura compartida nel territoriu de los ástures. Años más tarde fadríamos lo mesmo peles cuatro comarques de Zamora pertenecientes a les tierres de dominiu llingüísticu ástur, pa llevar a cabu un estudiu qu'apuriría claves sociollingüístiques y hestóriques sobre la llingua común na provincia zamorana.

L'estudiu de la percepción que la sociedá tien sobre la llingua asturiana ye daqué necesariu pa facer política llingüística, nun nos escaezamos que la salú de cualquier llingua depende en gran midida de les actitúes que se xeneren sobre ella. Les actitúes sobre los usos de les llingües (sobre manera nel casu de llingües minoritaries) son ún de los factores qu'inciden na variación llingüística, siendo les valoraciones «negatives» o «positives» que los falantes espresen de la llingua asturiana les que pueden influir o non nel so caltenimientu.

Amás, nun podemos desdexar el fechu de que les actitúes hacia una llingua son tamién actitúes hacia les persones que la falen, polo que'l so estudiu pue contribuir non solo a la esplicación de los procesos de variación llingüística, sinón que tamién nos apurre información pa entender les rellaciones sociales. N'Asturies vemos, por exemplu, cómo en dellos contestos se respeta a una persona o se refuga a otra pola so forma de falar, evidenciándose que l'actitú hacia una llingua ta amestada principalmente al nivel de prestixu o desprestixu que d'ella tenga la sociedá.

Tamos falando d'actitúes que nun son heredaes, sinón que se deprenden nos procesos de socialización, actitúes que s'adquieren y son susceptibles de ser modificaes. Polo xeneral, los axentes que más inflúin nel orixe o cambéu d'esti tipu d'actitúes son: la familia, la escuela y los medios de comunicación. Poro, nos últimos años centré'l mio trabayu n'estudiar cómo eses actitúes se dexen ver nel contestu escolar, porque al traviés del currículum formal o oculto, al traviés del profesoráu, de los llibros de testu, de les actividaes estraescolares.... la escuela ye un contestu estratéxicu pa promover actitúes favoratibles a la llingua asturiana. Y asina empecipié nuevos alcuentros, primero colos escolinos del Navia-Eo, depués colos equipos directivos d'Educación Primaria de los centros públicos asturianos y tamién con escolares estranxeros que diben a clas de Llingua Asturiana.

Estos últimos enseñáronme qu'al deprender una llingua esperiméntase una nueva forma de vida, un nuevu mou d'entender y describir el mundu que nos arrodiya y que cualquier idioma ye esactamente igual de válidu como vehículu de divulgación y comunicación; pero, pa ello, el respetu ente llingües ye daqué fundamental. De toes formes, entá queda muncho por estudiar nel ámbitu educativu y los próximos años van ser cruciales nesti terrén.

Pero nun quixere que los mios pensamientos quedaren presos ente les alcordances del camín andáu. Como quién diz, entá toi entamando y quedame muncho por caminar. Por ello, esti nomamientu lo único que fai ye dame fuerces pa seguir andando y trabayando pola nuesa llingua.

Güei ye un día importante pa mi, un día nel qu'entro a formar parte d'una nueva familia que m'acueye coles sos mayores gales. Pero tamién ye un día importante porque dempués de dellos meses la mio voz vuelve a vibrar y qué meyor manera de facelo que na llingua d'Asturies.

Yá pa terminar, quiero volver agradecer a l'Academia esti nomamientu. Agradecer tamién a la mio familia por dame fuercia dende'l silenciu y a toes aquelles persones que tán al mio llau, que son munches y bien valioses; gracias por creer en mi.

Munches gracias.

ISABEL HEVIA ARTIME

Discursu institucional del Presidente de l'Academia

Sres. académiques y académicos, autoridaes, amigues y amigos.

Va unos meses, nesti mesmu escenariu de la cultura, dellos asistentes a una sesión musical xiblaron y espatuxaron con rabia al sentir un curtiu mensax n'asturianu. Amosaben d'esti mou la so intolerancia y auto-odiu hacia lo asturiano. Pues bien, yo güei pídvos que como ñiciu de respetu y homenax a la llingua d'Asturies y a toles llingües del mundu aplaudáis agora, de pie y solemnemente, per unos segundos...

Muitas gracias. Falaba das llinguas d'Asturias y das llinguas del mundu. El asturiano y el conaviego ou gallego-asturiano son duas llinguas d'Asturias y duas llinguas del mundu y tein pra nós a mesma valía como llinguas de cultura y comunicación nel noso país. Con ellas como eixe, Asturias vei atoparse a sí mesma y proyectarse como comunidá.

Comprenderéis, amigos y amigues, que güei ye un día especial –y hasta difícil– pa mi. Y yelo porque tengo que lleer el Discursu del Día de les Lletres Asturianas dempués de que lo fexeren a lo llargo de munchos años figures irrepetibles de la cultura asturiana: los presidentes de l'Academia Xosé Lluís García Arias, Miguel Ramos Corrada (que seguirá siempre con nós) y Ana María Cano González. De toos intenté deprender lo meyor de les sos cualidaes: de García Arias, la intelixencia, el valir de l'amistá y el so espíritu militante; de Miguel Ramos, la so racionalidá, equilibriu y capacidá d'autocrítica y d'Ana, d'Ana Cano, el valir del trabayu n'equipu, el rigor académicu y la so enorme paciencia y xenerosidá. Sé que nun voi poder tar al so altor, pero tenéi la seguranza de que dedicaré lo meyor de mi a l'Academia y a la llingua d'Asturies.

Les nueves académiques

Acoyemos güei como nueves académiques correspondientes de la institución a dos mueres asturianas d'un valir incuestionable: la historiadora Margarita Fernández Mier y la pedagoga y socióloga Isabel Hevia Artime.

Margarita Fernández Mier ye doctora n'Historia pola Universidá d'Uviéu dende 1995. Entamó la so xera científica en delles instituciones de calter públicu y priváu, ente otres: l'Institutu d'Historia o la Escuela Española d'Historia y Arqueoloxía de Roma. Foi profesora d'Historia Medieval de la Universidá de Lleón dende 2009 hasta 2016, cuando pasó a formar parte del Departamentu d'Historia na Universidá d'Uviéu como Profesora Titular. Les sos investigaciones céntrense nel estudiu de l'Alta Edá Media nel Noroeste Peninsular, poniendo mayor procuru pa col estudiu del poblamientu y la organización de los paisaxes agrarios, utilizando la documentación escrita y los datos arqueolóxicos y

analizándolos na llarga duración, dende la dómina romana hasta la Plena Edá Media. Participó en más d'una ventena de proyeutos d'investigación, tanto de calter nacional como internacional. Collaboradora d'esta Academia, participó yá dende 1998 nos Cursos de Branu y na Universidá Asturiana de Branu (UABRA) impartiendo l'asignatura «Historia d'Asturies» y llevando la direición de los «Cursos d'Afondamientu d'Historia d'Asturies» nos años 1998, 2000, 2004, 2006 y 2011. Tien participao tamién nes Xornaes Internacionales d'Estudiu de l'Academia; asina, en 2008 cola ponencia «L'arte de la monarquía asturiana: una llectura socioeconómica»; en 2012 cola conferencia «De lo prerromano a lo medieval: la formación del paisax d'Asturies»; y en 2014 cola aportación «Una arqueoloxía pal paisaxe rural asturianu» xunto con David González Álvarez. Tien espublizáu na revista *Lletres Asturianes* l'artículu «Toponimia documentada na Edá Media na parroquia de San Cloyo» (nel númb. 47, 1993). Participó tamién na coleición Fontes de la Llingua Asturiana, nel añu 2001, col llibru *Documentos del Monasteriu de Balmonte (siglos XIV y XV)*. Tien asoleyaos cuatro cartafueyos de la coleición «Toponimia»: la parroquia de *San Cloyo* del Conceyu d'Uviéu y les parroquies de *Bixega*, *Quintana* y *Vigaña* del Conceyu de Miranda. Anguaño trabaya, por encargu de l'Academia, nun proyeutu emblemáticu p'Asturies: la coordinación y redacción de la primer Historia d'Asturies, fecha dende una perspeutiva asturiana, teniendo en cuenta la evolución de los aspeutos sociales del país y, dende llueu, redautada n'asturianu.

En cuantes a la profesora *Isabel Hevia Artime*, hai que dicir que ye Doctora en Ciencies de la Educación pola Universidá d'Uviéu dende'l 2009 y pertenez al Departamentu de Ciencies de la Educación del que ye, amás, Secretaria. Foi profesora asociada de la Universidá d'Iasi (Rumanía) con docencia nel Máster de Filoloxía Hispánica. Dende l'añu 2007 ye Vicepresidenta de l'Asociación Asturiana de Pedagogía.

Participó como investigadora nel «II *Estudiu sociollingüísticu de Lleón. Identidá, conciencia d'usu y actitúes llingüístiques de la población lleonesa*» (2007). Ye tamién coautora del *Estudiu sociollingüísticu de Zamora (Fastera occidental)* (2011). Collabora con esta Academia como direutora y profesora de distintos cursos de la Universidá Asturiana de Branu. Amás, participó nes 32 Xornaes Internacionales d'Estudiu de l'Academia cola ponencia «*Valor cultural y educativu de la llingua asturiana*». Tien espublizaos na revista *Lletres Asturianes* los artículos «Los xestores educativos énte'l valir social, cultural y educativu de la Llingua Asturiana. Un estudiu empíricu» (nel númb. 111, 2014) y «Asturianu y castellanu nes aules d'Asturies: usu y actitúes del alumnáu inmigrante y autóctonu» (nel númb. 116, 2017). En definitiva y acordies colo anterior, Isabel Hevia ta llamada a desendolcar nun futuru cercanu un importante llabor d'estudiu vanceyáu a la socioloxía del idioma d'Asturies.

Dende l'Academia queremos da-yos a estes dos investigadores la nuesa más sincera norabuena y amosar el nuesu enfotu nun trabayu futuru, de xuru granible, pa la institución y p'Asturies.

El facer de l'Academia

La llingua y la cultura d'Asturies altraviesen per momentos decisivos en cuantes al so futuru y ello podría llevar a daquién a pensar que l'Academia vese obligada a escaecer el so fundamental llabor científicu o a desdexar la so función tutelar. Ello nun ye asina: a lo llargo del últimu añu, por exemplu, l'ALLA llevó alantre'l trabayu de campu y asoleyó los principales resultaos del *III Estudiu Sociollingüísticu d'Asturies*, dirixíu pol académicu Francisco Llera Ramo; apocayá presentáremos xunto cola Universidá d'Uviéu, el *Diccionariu Etimolóxicu de la Llingua Asturiana* de García Arias, obra que constitúi'l cumal de la Filoloxía Asturiana; el centru de terminoloxía TermAst siguió trabayando y apurriendo nueves propuestes terminolóxiques n'asturianu, nesti casu en rellación cola Música y col léxicu y fraseoloxía de los Procesos Electorales; les revistes *Lletres Asturianes*, *Cultures. Revista Asturiana de Cultura, Lliteratura y Ciencies. Cartafueyos Asturianos de Ciencia y Teunoloxía* siguieron fieles a un públicu llector interesao, respetivamente, polos estudios filolóxicos, antropolóxicos, lliterarios o pola divulgación científica; fexemos, nel mes de payares na Facultá de Filosofía y Lletres, les 36 *Xornaes Internacionales d'Estudiu* onde investigadores europeos, norteamericanos, españoles y asturianos ufrieron les sos conclusiones en rellación col estáu de la llingua asturiana; llevóse a cabu, en Cangas del Narcea a lo llargo de la primer quincena d'agostu de 2017, la 8ª edición de la *Universidá Asturiana de Branu*, un espaciu pa facer estensión universitaria al rodiu de la nuesa realidá social y cultural; espublizáronse llibros de lliteratura infantil y xuvenil, d'estudios toponímicos, de lliteratura facsimilar... En cuantes a la xera tutelar, l'ALLA llevó alantre dixebraes actuaciones y n'ámbitos estremaos. Podemos sorrayar, equí y de mou especial, la nuesa esmolición pola presencia de la llingua asturiana na radio y televisión públiques del Principáu d'Asturies. La RTPA, n'efeutu, inda nun asumió'l papel que, como mediu públicu, tien que xugar nel llogru d'una mayor conciencia cívica y cultural asturiana, dientro de la que, necesariamente, ha inxerise l'usu de la llingua como vehículu de comunicación a tolos efeutos. Nesti sen, l'Academia vien trabayando colos grupos parlamentarios de la Xunta Xeneral p'algamar el que, d'una vegada, l'asturianu tenga presencia, como preséu instrumental, nos espacios informativos. Esto ye irrenunciable y tien de llograse bien llueu porque ye una demanda que s'axusta al marcu llegal y a les espeutatives de la sociedá asturiana. Dende llueu, llegáu'l momentu nós collaboraremos como institución pa facer vidable esti decisivu aposte cultural p'Asturies.

En fin, el llabor institucional de l'Academia ta ehí y, dende llueu, ye, pa nós, incuestionable.

El camín de la oficialidá

Pero sé que queréis que fale de la oficialidá... y sabéis que voi facelo. Como vos dixi, tamos nuna dómina decisiva en cuantes a les posibilidaes de futuru pa la nuesa llingua: enxamás se faló tanto –a nivel estatal y asturianu, pa bien y pa mal– de la oficialidá. Y fábase, equí y en Madrid, porque hai una clara conciencia qu’afita lo inevitable d’un procesu, previstu constitucionalmente, que va asitiar al asturianu al mesmu altor de dignidá que’l restu de les llingües españoles.

Ye verdá que tal constatación lleva a que dalgunos sectores marxinales, que constitúin una gran minoría social, s’espreceten dando anuncia de los males que llevaría darréu la co-oficialidá de la llingua, levantando ya intentando xenerar una alarma social que, dende llueu, nun va cuayar ente nós. Son los mesmos que desprecien la nuesa cultura –y hasta a la nuesa xente–.

Estos sectores marxinales y anti-asturianos son los mesmos que quiciabes consideren que tendríamos que pidir perdón por ser asturianos. Pero nós nun tenemos que pidir perdón a naide: somos asturianos y asturianos y nun somos más que naide, pero tampoco somos menos que los baleares, que los catalanes, que los gallegos, que los navarros, que los vascos, que los valencianos (o que los araneses). Somos asturianos y asturianos con derechos... y con una cultura que queremos caltener. ¿Por qué razón, ética o democrática habríamos renunciar a esti llogru social? ¿Por qué?

Nun hai qu’esmolecese, sicasí, énte estes actitúes minoritaries, porque al llau d’elles asítiase una mayoría social, con argumentos incontestables, que demanda pa la nuesa llingua la mesma solución xurídica que s’aplica nes otres comunidaes bilingües del Estáu.

Y ye que, llueu de llargos años de llabor esforzáu de concienciación, la sociedá asturiana ta agora madura pa poner en práutica una oficialidá afayada a les nuses concretes necesidaes sociollingüístiques. D’esti maurecer social son responsables estremaos axentes, ente otros: el profesoráu d’asturianu (que trabayó décadas ensin currículu oficial nin llibros de testu, décadas... anque sí tenía a «Xentiquina» y a ‘El coche’l maestru...’); y los y les escritores y creadores n’asturianu (que fexeren una lliteratura d’una calidá esceicional dende una perspeutiva histórica y que punxeron a Paniceiros nel centru del mundu); y «Nuberu» y «Llan de Cubel» y «Dixebra» y «Felpeyu» (qu’apurrieron la música n’asturianu a los más mozos pa qu’estos conocieren a *Aida la Fuente*, pa qu’asitiaren el *Rigu Esva*, pa que s’emocionaren cola *Mañana Fría* o siguieren los pasos del *Chalaneru*); y los sindicatos más comprometíos (que supieron xuntar la llingua asturiana a la so conciencia de clas ...); y los activistes de la Xunta pola Defensa de la Llingua Asturiana y d’Iniciativa pol Asturianu (qu’enllenaron les cais y los salones coles sos demandes y reivindicaciones y supieron glayar como naide lo de *yá, yá, yá, oficialidá...* acabamos de velo); y los partíos políticos d’estremáu cal-

ter (que, al marxe d'ideoloxíes concretes, pescudaron el valir social de la llingua asturiana y estrenaron el so usu na Xunta Xeneral); y los periodistes arrechos (que, fundamente comprometíos col futuru de la llingua, ficeron xurdir proyeutos tan rellumantes como «Radio Sele» o *Les Noticies*); y tantes y tantes persones que col so emplegu diariu fueron a caltener el puxu y la demanda d'esta llingua nuesa que ye de toes y de toos...

Amigos y amigos, la oficialidá ta al algame les manes, ye inevitable y va llograse porque, como diz el cantar, danse agora les condiciones d'alcuertu social y políticu pa facela vidable. Persabemos, amás, qué oficialidá necesita Asturias: qué inversión requier, cuálos habríen ser los ámbitos d'aplicación, cómo sedríen les fases de la so puesta en práutica, o, en fin, qué repercusiones (sociales, culturales y económicques) tendría.

Falaba enantes d'argumentos; los nuegos argumentos, los de los favoratibles a la co-oficialidá, tienen qu'afitase en convicciones fondes. Asina, tien que quedar claro que nós allampiamos por una política llingüística que nun escluya a naide pola mor del usu de les llingües, qu'implique l'exerciciu de la llibertá llingüística, non de la imposición y que garantice les posibilidaes de sobrevivencia d'una vieya cultura europea que s'espresa al traviés d'una llingua milenaria como ye la nuesa.

Y too ello habremos facelo intentando'l máximu consensu posible porque, como se dixo, la llingua nun ye de naide n'esclusiva, sinón de tol pueblu asturianu. Ye esti pueblu'l que tien qu'algamar que les instituciones polítiques s'apauten agora na busca de la oficialidá qu'Asturies necesita, pero cuntando tamién col sofitu y la implicación d'otros sectores sociales como'l de la cultura y la creación, l'ámbitu empresarial y económicu, les asociaciones cíviques o'l mundu de la universidá y la ciencia.

Nesti sen ye fundamental que toes y toos, dende cada ámbitu concretu, sigamos collaborando con puxu pa esparder la idea d'una xusticia llingüística espayada al traviés de la oficialidá. Yo pídovos esta collaboración y pídovos una actuación continuada, intelixente y asertiva... falando, esixendo, retrucando, esparciendo razones, convenciendo... Porque, dexáime dicilo, ye muncho lo que nos xugamos, tanto como la nuesa llingua: una herencia de siglos tresmitida de madres a fíos como la mayor creación del alma d'Asturies.

Fino yá faciendo de mio les pallabres del poeta...

Tienes que deprender dos coses
p'afuxir d'esti silenciu
que te persigue
y que nagua
por dexate escosu d'idegues:
a dicir que non (aunque te duelga)

y a perder el mieu
a enquivocate
con cada nuevu movimientu
que con enfotu emplegues

*pa salvar a cada pallabra
del desaniciu.*

(Foi Berto García'l que vos faló nestos versos)

Munches gracies... ¡Puxa la llingua asturiana, Puxa Asturias...!

XOSÉ ANTÓN GONZÁLEZ RIAÑO
Uviéu (Asturies), 4 de mayu de 2018

AGORA YE LA HORA
Coplinu pola Oficialidá

Viva la llingua asturiana
 que tien mil años d'hestoria
 si la güela ye vieyina
 les nietes tienen memoria.

*Canta tu, canta tu, paxarina
 canta esti día que nun hai pena
 que nun hai pena, ni hai nada
 canta tu, compañera del alma.*

Enemigos tien la llingua
 que nos la quieren matar
 mientres qu'esti pueblu viva
 la llingua resistirá.

*Canta tu, canta tu, paxarina
 canta esti día, que nun hai pena...*

Cuarenta años de torga
 yá podemos considerar
 que tien de llegar la hora
 d'algarimar la llibertá.

*Canta tu, canta tu, paxarina
 canta esti día, que nun hai pena...*

Esta boca que ye mía
 nun me la podrán callar
 que fala cuando yo diga
 y canta: «¡Oficialidá!»

*Mariquina la Galana y
 Mazcaritos d'Uviéu. Coples pola Oficialidá
 XXXIX Día de les Lletres Asturianas 2018*

Universidá Asturiana de Branu (UABRA)

Del 30 de xunetu al 10 d'agostu celebróse en Cangas del Narcea la *Universidá Asturiana de Branu* (UABRA), collaboración conxunta de l'Academia de la Llingua Asturiana, la Universidá d'Uviéu y el Conceyu de Cangas del Narcea. Les clases impartióronse na EOI de Cangas y la Escuela-Hogar d'El Regueirón allugó al profesoráu y a los más de 100 alumnos y alumnas matriculao nos cursos ufríos, que foron: *Elemental y Avanzáu de Llingua Asturiana*, *Curso de Capacitación en gallego-asturiano (Segunda Fase)* y *Cursos d'Afondamientu Cultural y Llingüísticu*.

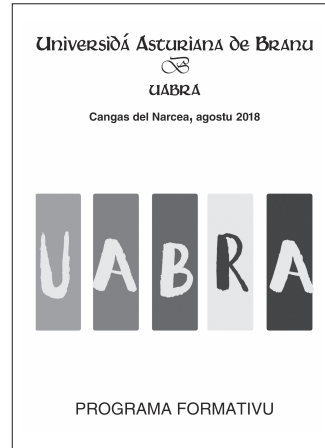
Los *Cursos d'Afondamientu*, monográficos, ufiertaron nel presente añu cuatro modalidaes:

1. «Capacitación pa la traducción al asturianu». [Coordináu por Marta Mori d'Arriba].
2. «Competencies dixitales na Educación». [Coordináu por David Melendi Palacio].
3. «Xestión cultural n'Asturies: creando cultura a través de los medios». [Coordináu por Isabel Hevia Artime].
4. «Asturies ente'l s. XX y XXI: tresformaciones sociales y culturales». [Coordináu por Rubén Vega Fernández].

Los Cursos de la UABRA son al empar cursos de Formación del Profesoráu de la Consejería d'Educación del Principáu d'Asturies de magar 2003, por ser l'Academia Entidá Formadora del Profesoráu. Pela parte de so, el *Curso de Capacitación en gallego-asturiano* ye un cursu de formación específicu pa profesores d'Educación Primaria y Secundaria que l'Academia empobina por mandáu de la mesma Consejería.

Nel entamu oficial de los Cursos, el día 30 de xunetu a les 13:00 h., nel Salón d'Actos de la Casa la Cultura «Palaciu d'Oumaña» de Cangas, intervinieron el Direutor Xeneral de Planificación Llingüística y Normalización, Fernando Padilla Palicio; el Vicerrector d'Estensión Universitaria de la Universidá d'Uviéu, Francisco José Borge; la Teniente-Alcaldesa del Conceyu de Cangas del Narcea, Laura Álvarez y el Presidente de l'Academia de la Llingua Asturiana, Xosé Antón Glez. Riaño.

La UABRA programó como davezu unes «Xeres Complementaries», abiertes tamién al públicu en xeneral, cumpliendo d'esta miente los oxetivos de formación qu'empobinaron la nacencia de la Estensión Universitaria:

CONFERENCIES

- * *Martes 31 de xunetu* - «Desarrollu rural n'Asturies», por *Marcos Niño Gayoso*, Alcalde de Santalla d'Ozcos.
- * *Xueves 2 d'agostu* - «El cine na normalización social del asturianu», por *Pablo A. Quiroga Prendes*, enseñante y realizador audiovisual.
- * *Vienres 3 d'agostu* - «El Diccionariu Etimolóxicu de la Llingua Asturiana», por *Xosé Lluís García Arias*, numberariu de l'ALLA, caderalgu honorariu de la Universidá d'Uviéu.
- * *Martes 7 d'agostu* - «Llingua asturiana y espacios informativos na RTPA», por *Damián Barreiro Maceiras*, periodista, activista de la Xunta pola Defensa de la Llingua Asturiana.
- * *Xueves 9 d'agostu* - «Turismu n'Asturies: el valir de la llingua», por *Inaciu Galán y González*, enseñante, activista d'Iniciativa pol Asturianu.

MÚSICA

- * *Miércoles 1 d'agostu*, nel Teatru Toreno, actuación de *Carlos Rubiera*.
- * *Miércoles 8 d'agostu*, na Plaza del Conde Toreno, actuación de la *Orquesta Céltica Asturiana*.

ESPOSICIÓN

Xunto con toes estes actividaes tuvo abierta al públicu, tamién del 30 de xunetu al 10 d'agostu, na Sala d'Esposiciones de la Casa la Cultura «Palaciu d'Oumaña» una amuesa de carteles d'un gran garapiellu de creadores gráficos asturianos editaos pola Academia de la Llingua Asturiana de magar la so creación en 1981: «Día de les Lletres Asturianas: el llargu camín de la Oficialidá».

L'actu d'entrega de títulos, que punxo'l pieslle oficial a esta edición de la UABRA, fíxose'l xueves 13 de setiembre nel Aula Magna de la Universidá d'Uviéu. Cuntó cola presencia del Sr. Rector, Santiago García Granda; del Direutor Xeneral de Planificación Llingüística, Fernando Padilla Palicio; de la Teniente-Alcaldesa de Cangas del Narcea, Laura Álvarez; de la Direutora de la UABRA, Cristina Valdés Rodríguez; y el Presidente de l'Academia, Xosé Antón González Riaño.

Pautu de collaboración ente l'Academia de la Llingua Asturiana y la Universidá d'Uviéu

El Rector de la Universidá d'Uviéu, Santiago García Granda, y el Presidente de l'Academia de la Llingua Asturiana, Xosé Antón González Riaño, roblaron el pa-

sáu 27 de xunu un nuevu Pautu de collaboración ente les dos instituciones. L'alcuerdu ufierta como finxos principales la promoción, l'espardimientu y la normalización llingüística de la llingua asturiana na institución académica y afita dafechu un marcu de cooperación qu'axunta la collaboración yá esistente ente les dos instituciones y que venía faciéndose bien al traviés de convenios específicos pal desarrollu d'actividaes conxuntes (UABRA, coedición de llibros, edición dixital de la revista *Ciencies. Cartafueyos Asturianos de Ciencia y Teunoloxía*, etc.), o bien per sofitu presupuestariu a delles iniciatives de l'Academia feches nel contestu universitariu, como ye'l casu de les *Xornaes Internacionales d'Estudiu*.

Col conveniu robláu búscase dar puxu a les rellaciones institucionales pal desendolcu de tolo rellacionao cola dignificación de la cultura y la llingua asturiana, cola so enseñanza y espardimientu popular, acordies a la Llei 1/1998, de 23 de marzu, d'usu y promoción del asturianu, y afítase un marcu de cooperación pa desenvolver, ente otres y amás de les citaes arriba, aiciones como la coedición de llibros y revistes; la consideración de l'Academia como centru de práctiques p'alumnáu de la Universidá d'Uviéu y como centru d'investigación; la creación de beques conxuntes pa la investigación sobre aspeutos concretos de la llingua y cultura d'Asturies; l'asesoramientu llingüísticu per parte de l'ALLA nel desendolcu de los programes de promoción, espardimientu y normalización llingüística nel ámbitu universitariu, traducciones y cursos de formación continua d'asturianu pal Personal d'Alministración y Servicios o pal profesoráu de la Universidá; la promoción d'estudios científicos de calter estratéxicu pa la llingua y la cultura d'Asturies (estudios sociolóxicos, sociollingüísticos, ente otros); y la coedición d'obres emblemátiques y concretes rellacionaes col ámbitu científicu de la filoloxía asturiana.

xxii Fiesta de la Oficialidá en Bimenes

El Conceyu de Bimenes celebró ente'l 4 y el 9 de xunu la xxii edición de la so «Fiesta de la Oficialidá», que fai alcordanza de la simbólica declaración d'oficialidá de la llingua asturiana nel Conceyu de Bimenes el día 5 de xunetu de 1997. L'entamu de los actos foi la presentación del poemariu *Versos d'Asturies*, de Daniel García Granda y Ilemi Cuesta Mier, pa los escolinos y escolines del C. P. Martimporra, siguiendo delles otres actividaes los díes 6 y 8. El día grande del festeyu foi'l 9 de xunu, cola intervención institucional per parte de los alcaldes de Bimenes y Miranda de l Douro y la llectura del pregón, qu'esti añu tuvo al cargu de Xosé Antón González Riaño, Presidente de l'Academia de la Llingua Asturiana. La Danza pola Oficialidá, un pasacáis y les actuaciones de los grupos folclóricos Los Yerbatos y de Miranda de l Douro punxeron puntu a les actividaes de la mañana. Más actuaciones, el v Concursu d'Escanciadores de Bimenes y un taller de danza tradicional dieron pasu al pieslle del festeyu, «Bimenes en danza», con Los Gascones, Herbamora y Cantaruxare. Al empar y a lo llargo de tol día

tuvo abiertu un Mercáu agroalimentariu y artesanu. Unos díes depués fallóse'l XXI Concurso de «Concurso de Cuentos pola Oficialidá del Asturianu», convocáu pol Conceyu Bimenes y del que foi ganador Héctor Pérez Iglesias con «Que trata de lo que me cuntó'l mio mayestru al dexar l'abadía»; el segundu premiu foi pa Rubén Magadán Cosío pro «Enkidu y la eternidá» y el terceru p'Armando Gutiérrez Rodríguez por «Nun requexu».

Homenaxe en Mieres al escritor Julián Burgos Pascual

L'Asociación Cultural «Camín de Mieres» ufiertó'l día 20 de xunu na Casa de la Cultura «Teodoro Cuesta» de Mieres un prestosu actu d'homenaxe al escritor *Julián Burgos Pascual*, como reconocencia a tola so trayectoria personal y profesional y destacando especialmente'l so llabor como escritor en llingua asturiana. L'actu cuntó cola collaboración del Conceyu de Mieres y del «Club de Prensa La Nueva España» nes Cuenques y enmarcóse dientro del ciclu «Mieres n'asturianu», una de les estayes nes que trabaya la citada Asociación «Camín de Mieres».

L'actu d'homenaxe, con munchu públicu asistente, foi presentáu pol escritor ayeranu Ánxel Álvarez Llano y nél intervinieron *Pablo García Burgos*, nietu del homenaxáu; *Aida Rodríguez*, especialista en floclor; la poeta *Patricia Suárez*; el Direutor Xeneral de Planificación Llingüística y Normalización, *Fernando Padilla Palicio*; el Secretariu de l'Academia de la Llingua Asturiana, *Xosé Ramón Iglesias Cueva*; y el Conceyal d'Educación de Mieres, *Faustino Zapico Álvarez*. L'actu zarrólu l'homenaxáu con unes emocionaes pallabres d'agradecimientu.

XXXVII Xornaes Internacionales d'Estudiu

Del 6 al 8 del mes de payares de 2018, na Facultá de Filosofía y Lletres, celébrese n'Uviéu les *XXXVII Xornaes Internacionales d'Estudiu* entamaes pola Academia de la Llingua Asturiana cola collaboración de la Universidá d'Uviéu. Les sesiones ufiertarán un conxuntu de 17 comunicaciones y 6 ponencies, centraes toes elles en temátiques qu'analicen destremaos aspectos llingüísticos, lliterarios y sociollingüísticos.

Los ponentes son na presente edición: Xosé Antón González Riaño (ALLA & Universidá d'Uviéu), Juan Pedro Sánchez Méndez (Universidá de Neuchâtel), Paolo Roseano (Universidá de Barcelona), Elisa Fernández Rey (Universidá de Santiago), Alfredo Martínez-Expósito (Universidá de Melbourne) y Fernando Sánchez Miret (Universidá de Salamanca).

Llingua normalizada. Reglamentu regulador del usu del asturianu na Universidá d'Uviéu

Nel BOPA n° 185 (9,8,2018) asoleyase l'Alcuerdu de 10 de xunetu de 2018, del Conseyu de gobiernu de la Universidá d'Uviéu, pel que se da'l preste al *Reglamentu regulador del usu del asturianu na Universidá d'Uviéu y de la Comisión Asesora de Normalización Llingüística*. Compuestu por un Entamu, 8 artículos, dos disposiciones amestaes, una derogatoria y una cabera, esti Reglamentu afita les direutrices básiques que regulen la presentación y tramitación d'escritos en llingua asturiana na Universidá d'Uviéu y la creación de la Comisión Asesora de Normalización Llingüística, muérganu colexáu pa la propuesta, aiciones, desendolcu y sofitu de les mesmes no que cinca al usu de la llingua na Universidá asturiana. Correspuénden-y a esta Comisión, ente otres funciones: con calter xeneral, proponer polítiques sobro l'usu de la llingua asturiana; con calter concretu, elaborar un plan d'actuación onde se detallen les aiciones y prioridaes rellatives al usu de la llingua; facer el siguimientu y la evaluación de la execución del plan d'actuación; y mirar pol cumplimientu de los principios y derechos conteníos na Llei 1/1998 d'usu y promoción del asturianu.

xxv Conceyu Internacional de l'Association pour les Langues et Cultures Européennes Menacées (A.L.C.E.M.)

Celebróse del 20 al 23 de xunetu de 2018 na ciudá de Niza (Francia) el xxv Conceyu Internacional de l'Association pour les Langues et Cultures Européennes Menacées (A.L.C.E.M.) nel que s'axuntaron representantes de diverses minoríes llingüístiques d'Europa. Nesti Conceyu Internacional de 2018 el tema fundamental foi «Langues et Cultures Minoritaires, quel avenir?». Al rodiu d'esta cuestión presentáronse les comunicaciones que vienen darréu:

- Guy Revest: «Le Forum d'oc, une arme pour l'avenir».
- Enzo del Corso: «Employer une langue régionale à 20 ans au 21ème siècle, exemple d'un jeune félibre provençal».
- Serge Chiaramonti: «La FACN au service de la cultures du Comté de Nice».
- André Gabriel: «L'évolution des musiques traditionnelles et de leur perception».
- Pauol Lefin: «Des Racines pour les Ailes».
- Patrice Arnaud: «Nissart: Renaissance ou baroud d'honneur».
- Roberto González-Quevedo: «L'avenir de la langue asturienne et des problèmes d'identité: une vision positive».

- Marjam Sturm: «Se remémorer, réconcilier, former l'avenir (langues et cultures minoïtaïres dans le contexte européen)».
- Francho Nagore: «La clé pour l'avenir des langues minoïtaïres: trouter leur place et leur dimension».
- André Abbe: «40 ans de journalisme en langue d'oc».
- Angélique Marçais: «L'école bilingüe de Nice (français-niçois)».
- María-Angeles Ciprés: «Quel avenir pour la littérature en langue aragonnaïse?»
- Paul Raynal: «Situation de la langue d'oc et du franco-provençal en France».
- Robert Marie Mercier: «Langue, histoire, identité; un passeport pour l'avenir».

Presentáronse y tratáronse igualmente distintas nesti xxv Conceyu resoluciones sobre les llingües minoritaries europees. En cuantes a la *llingua asturiana*, aprobóse por unanimidá esta resolución:

RÉSOLUTION POUR LES ASTURIES

Le xxvème Congrès de l'A.L.C.E.M. réuni à Nice (France) du 20 au 22 juillet 2018

CONSIDÉRANT

- La volonté d'une grande majorité du peuple asturien qui, depuis des années, réclame le respect des droits des asturianophones,
- La présence effective de la langue asturienne dans la société,
- Et la nouvelle situation dans le Parlement Asturien, où il y a une majorité favorable à la langue asturienne, langue co-officielle, avec le castillan,

DEMANDE au Président de la Principauté des Asturies :

- 1.- de respecter les droits linguistiques des asturianophones, reconnus dans la Constitution espagnole, en proclamant notamment dans une prochaine réforme du Statut d'autonomie l'officialité de la langue asturienne dans le territoire des Asturies, seule solution pour que survive cette langue.
- 2.- de garantir l'enseignement de la langue asturienne à tous les niveaux, depuis l'école primaire jusqu'à la Université.
- 3.- d'éviter la discrimination de la langue asturienne dans l'éducation primaire et secondaire par rapport aux autres matières.
- 4.- Dans ce sens, le Congrès demande aussi aux gouvernements asturien et espagnol la reconnaissance immédiate de la spécialité de langue asturienne pour les professeurs de cette matière, seule solution pour empêcher la discrimination linguistique dans l'enseignement.

Nice, le 22 juillet 2018

El xxv Conceyu Internacional del A.L.C.E.M. pesllóse cola Asamblea Xeneral, na que resultó reelegíu por unanimidá Presidente de l'Asociación Roberto González-Quevedo (miembru de númberu de l'Academia de la Llingua Asturiana y representante de la mesma nel A.L.C.E.M.). Alcordóse tamién que'l próximu conceyu del A.L.C.E.M. se celebre l'año 2020 na ciudá austríaca de Klagenfurt.

Otramiente, y dientro de les actividaes feches en Niza al rodiu del xxv Conceyu Internacional del A.L.C.E.M., el día 21 de xunetu a les ocho de la tarde nel Théâtre Francis Gag, asitiáu nel centru de Niza, el Félibrige nomó a Roberto González-Quevedo *Sòci* (miembru asociáu) pola so trayectoria como defensor de les llingües minoritaries. Entregó-y el diploma Pierrette Berengier, *majoral* del Felibridge, nun actu mui emotivu.

El Félibrige (*Lou Felibrige* n'occitanu) ye una asociación lliteraria y con muncha proyeición social fundada en 1854 por Frédéric Mistral y por otros escritores provenzales pa defender y tamién cultivar la llingua y la lliteratura occitanes (*la langue d'oc*). El Félibrige presídelu'l *capoulié*, que ye necesariamente ún de los cincuenta *felibres majoraux*, que son la parte fundamental de l'asociación. Pero'l Félibrige tien tamién miembros asociaos, (*sòci*), que son, en xeneral, filólogos, traductores y profesores universitarios estranxeros. Estos miembros asociaos representen al Félibrige nel estranxeru.

NOTA BENE.- Nel artículu «Los posesivos en Senabria» (LLAA 118 (2018): 33-52), y por cuenta d'un error inalvertíu, conseñóse como nome del autor Xuan Lajo Díaz, cuando lo qu'había apaecer yera *Xuan Lajo Martínez*.

30.000 voces pola Oficialidá

Baxo'l lema «L'asturianu llingua oficial ¡agora!» el sábadu 21 d'abril de 2018 axuntáronse n'Uviéu miles de persones, nuna manifestación convocada pola Xunta pola Defensa de la Llingua Asturiana y calificada como «histórica» pola masiva asistencia a la mesma, estimándose la participación nunos 30.000 asistentes. Ente ellos, dirixentes de tres de los partíos políticos con representación na Xunta Xeneral del Principáu d'Asturies: Foro, PSOE ya IX. Nun hubo representantes del Gobiernu del Principáu.

El recorriu allargóse dende la Estación de la RENFE hasta la Plaza de la Catedral, onde l'actriz María Cotiello lleó'l manifestu de la organización convocante. Destacóse nél el «momentu decisivu» nel que s'alcuentra'l procesu de reivindicación llingüística y el pidimientu que «como movimientu social» se fai a la Xunta Xeneral del Principáu: la necesidá de disponer, lo mesmo que les otres llingües del Estáu, d'un marcu xurídicu que garante los derechos d'usu de la llingua asturiana en tolos ámbitos a los sos falantes.

© Pablo A. Quiroga

N'alcordanza de Eladio Sánchez: el guardián de la tradición (Xixón 1932-2018)

Sabíemos que llevaba tiempu amalicáu pero la muerte ye siempre tan rotunda, tan dafechu, que nun dexa de sorprendenos en cualquier momentu que se produz. Cuando la lliteratura del Surdimientu tuvo raigañu, hubo dalgunos «intelectuales» que minusvaloraron el llabor del teatru costumista por, dicíen ellos, ser un teatru reaccionariu, patayu y diglósicu. Igual ye que nun-y perdonaben l'éxitu popular que tenía y el que fuere, esti teatru y los sos intérpretes (Rosario Trabanco, Donorino García, Aurora Sánchez, Antonio Medio, El Presi, Arsenio González, Manuel Aller, Pilar Ibaseta, el propiu Eladio Sánchez...) l'abellugu, el requexu onde se conservó la llingua asturiana a lo llargo de los años. Unos años, amás, cuando nun yera nada fácil falalo, escribilo y representalo. Igual ensin ellos, y otros munchos más, nun taríemos nosotros equí escribiendo esto qu'escribimos y na llingua na que lo facemos.

Nesi sen, Eladio Sánchez («Lalo») fue ún de los grandes. Ñació en Xixón, nel barriu de Ciales, yera fíu de la ilustre dama del teatru costumista Aurora Sánchez y d'Eladio Sánchez, que fizo de «apuntador» en delles compañíes asturianas de comedies (la de Felipe Villa, la de José Manuel Rodríguez...).

Lalo trabayó dende los años cuarenta, siendo todavía un guah.e, na «Compañía Asturiana de Comedies». Con ella viaxó a América y ellí, amás d'actuar, como tenía una mui bona voz de barítonu, formó parte del «Cuarteto Covadonga» con otros componentes de la Compañía, firmando numerosos contratos, al puntu que pudo quedase a vivir y trabayar en Puertu Ricu, pero daquella yá taba namoráu de la so compañera d'escena Pili Ibaseta y con ella volvió pa Xixón. Nel 1986, dempués d'unos años de silenciu, refundó la «Compañía Asturiana de Comedies» n'andecha con Arsenio González, Josefina García, Pili Ibaseta y José Fuertes. Dende entós, como cuenta l'actual direutor de la compañía, Sergio Buelga, fizo de too: «Actor, cantante, direutor y, llevando'l so oficiu d'ebanista al teatru, escenógrafu».

Actor de caráuter pasó tamién, nunos años difíciles, per compañíes teatrales de vanguardia, como «La Máscara», del Atenéu Xovellanos, representando obres de Chéjov, Pirandello, Ionescu, Molière, Beckett, Osborne... O «Gesto, teatro de cámara», con obres de Lorca, de Carlos Muñiz, de Gabrielle d'Annunzio y del autor favoritu de Lalo, Eugene O'Neill. Aparentaba ser de xestu seriú pero, al dicir de los sos compañeros, tenía muncha retranca.

Agora, a los 86 años, muere Eladio Sánchez na so ciudá de nacencia, dexando un vacíu grande na escena asturiana y nel corazón de los que lu conocieron.

Dende esta pequeña «Alcordanza», l'Academia de la Llingua Asturiana quier dar el más sentíu pésame a la so familia y amigos y facer reconocencia pública del so llabor a lo llargo de tantos años.

Que la tierra-y seya leve a Eladio Sánchez «Lalo». Ún de los guardianes de la tradición.

VICENTE GARCÍA OLIVA